

בתחילת חודש פברואר רוענן כוח המשחתות שפעל מול חופי א"י, שייטת המשחתות ה-3 שהורכבה בעיקר על ידי משחתות דגם M הוחלפה על ידי שייטת המשחתות ה-14 שהורכבה בעיקר ממשחתות דגם CH.¹ משחתות ה M הוחזרו לאנגליה והוצאו מצי הים התיכון.²

משחתות השייטת ה-14 בפיקודו של אלוף משנה רוק-קייין (Captain Ruck-keene) הגיעו למשימה עם בעיית כוח אדם חמורה. הצבא והצי היו באותם ימים בתהליך שחרורים מואץ. בחלק מהמשחתות הגיעו הפערים בכוח אדם מיומן ל 50%. עובדה זו השפיעה על רמת ביצוען.³

גם הסיוע האווירי שהוקצה למשימה בתחילת 1946 לא היה מיטבי, הוא התבסס לרוב על מטוסי קרב חד מושביים המוגבלים בניווט מעל הים ולכן לא הרחיקו מעבר לקו 30 המייל.⁴

אלוף משנה רוק-קייין דרש עם הגעתו הקצאה של מטוסי 'וורוויק' לסיורים. מטוסים אלה שימשו במהלך המלחמה לסיורים נגד צוללות, תכונותיהם ומאפייניהם התאימו למשימה הנוכחית.⁵ הנציב העליון הגנרל סר אלן גורדון קאניגהם (General Sir Alan G. Cunningham) תמך בבקשה אלא שטייסות המטוסים סבלו גם הן ממחסור בכוח אדם.⁶ בעיית החוסר במטוסים החמירה עוד יותר מאז תקיפתם של שדות תעופה על ידי האצ"ל והלח"י ב-25 בחודש פברואר.⁷ עם כל זאת הצליחו משחתות הצי ללכוד את ספינת המעפילים 'ווינגייט' ב-25 במרס.

'ווינגייט' הייתה ספינת חופים קטנה המונעת בכוח מנוע דיזל ומפרשים. שמה המקורי היה Noris. היא נרכשה באיטליה על ידי יהודה ארזי מידי רב חובל איטלקי בשם מריו קנדה.⁸ הרכישה בוצעה במספנה קטנה בטרביזו על גדת אחת התעלות המובילות למפרץ ונציה ושם גם הוכנה הספינה להפלגה. השתתפו בהכנות מלוויה המיועדים מהפלי"ם, דוד בן חורין ואריה ויצמן. במהלך ההכנות הותקנו על ידי מספנה מקומית דרגשי לינה ל-208 מפליגים, על סיפון האנייה נקשרו שלוש סירות

¹ ראו נספח א'.

² ניניאן - פטרול, עמ' 41

³ שם, שם.

⁴ שם, שם.

⁵ מאפייני ה'וורוויק' מפורטים בנספח ב' לעיל.

⁶ ניניאן - פטרול, עמ' 41.

⁷ ניב - לאומי, עמ' 237.

⁸ קרמן - מעפילים, עמ' 83.

הצלה ורפסודת הצלה אחת ובמחסניה נאגר מזון ל-14 ימי הפלגה. תהליך ההכנה ארך יומיים, ערב ההפלגה הצטרף להכנות ה'גדעוני' אברהם רייס.⁹ להשטת האנייה נשכרו שירותיהם של רב החובל מריו קנדה ועוד שבעה אנשי צוות איטלקיים. לאחר סיום ההכנות פורקו תרני האנייה והונחו על סיפונה לצורך מעבר מתחת לגשרים העוברים מעל התעלה. הספינה נגררה עד למעגן פלסטרינה שבכניסה הדרומית למפרץ וונצייה לשם הגיעה ב-8 במרס 1946. התרנים הוצבו מחדש והספינה המתינה להגעת המעפילים.¹⁰

המעפילים, 238 במספר הובאו ממחנה 'דרור', הם הגיעו לנמל במספר משאיות ועלו לאנייה. ב-14 במרס בשעה 02:30 לפנות בוקר יצאה הספינה לדרכה. נתיבה עבר לאורך הים האדריאטי, מצפון לכרתים דרומה לכיוון חופי מצרים, פורט סעיד ועזה, לכיוון תל אביב. נתיב השיט לכיוון פורט סעיד היה צפוף ונוח היה להיטמע בין עשרות האניות השטות בו ובכך להקשות על הסוירים הבריטים את מלאכת הניפוי והזיהוי.¹¹ במהלך ההפלגה בים האדריאטי ובקרבת כרתים נתקלה האנייה שלוש פעמים בתנאי מזג אוויר קשים והטילה עוגן במפרצים מוגנים עד שיירגע הים. ב-19 בחודש התקבל באנייה מברק המורה אותה להעביר את המעפילים לאנייה 'תל חי' שיצאה מצרפת אך ההעברה לא יצאה לפועל מסיבות שונות.¹²

ב-25 במרס בשעה 07:00 כשהייתה הספינה כ-50 מייל מצפון לפורט סעיד נראה מטוס בריטי חג מעל הספינה. ההנחיות שקיבלה 'ווינגייט' למקרה כזה היו להסתיר את המעפילים מתחת לסיפונים לשנות את שמה מ'נוריס' לשם תורכי, אך במידה ויתפסו היה על המלווים להציג את השם 'ווינגייט'.¹³ השם נועד להזכיר לבריטים את אהדתו של אותו קצין בריטי למפעל הציוני.¹⁴

למרכיב התעמולתי הייתה בהפלגה זו חשיבות מיוחדת שכן בארץ פעלה באותה עת וגבתה עדויות הועדה האנגלו-אמריקאית.¹⁵ ועדה זו הוקמה בהמלצתו של שר החוץ הבריטי בוויין והיא נדרשה להציע פתרון לבעיית ארץ ישראל ופתרון לבעיית היהודים העקורים באירופה. ההנהגה הציונית גרסה כי פתרון בעיית העקורים הוא יישובם בארץ ישראל ואילו הבריטים התאמצו לנתק בין שתי הבעיות.

⁹ אהרוני – מטות, עמ' 53.

¹⁰ שם, שם.

¹¹ שיקול זה השפיע בבחירת נתיבן של אניות נוספות כגון 'ארבע חירויות', 'חיים ארלזורוב', 'אף על פי כן' ועוד.

אהרוני – מטות, עמ' 16.

¹² אמ"ה, תיק 'ווינגייט', מאת דוד בן חורין אל מפקדת הפלי"ם, דו"ח מפקד האנייה, 24.11.45.

¹³ אתר הפלי"ם, "סיפור הפלגת ווינגייט".

¹⁴ שם, יהודה בן צור, "מקור שמות ספינות המעפילים והקשר שלהן לאירועי התקופה".

¹⁵ להפנות לפרדי או לספר היסטוריה מקובל על אביבה

הגעתה של אניית מעפילים לחוף תל אביב, לעיניהם של חברי הועדה, נחישותם של המעפילים, מאמצייהם הנואשים להגיע לחוף והירתמותם הישוב להורדתם מהאנייה ולקליטתם נועדו להעביר מסר. הכוונה הייתה להמחיש לאותם חברים בוועדה כמה חזקה ומושרשת הכמיהה לציון בקרב בני העם היהודי ולהוכיח כי שאיפתם של העקורים אינה מסתכמת במציאת בית אלא בחזרה לביתו הלאומי המקורי של העם היהודי, לארץ ישראל.¹⁶

הספינה תוכננה להטיל עוגן מדרום לנמל תל אביב. עשר סירות חתירה המתינו בירקון להורדת המעפילים וכוחות גדולים של הפלמ"ח, החי"ם, החי"ש והגדנ"ע נפרשו כדי לחסום את נתיבי ההגעה של הבריטים.¹⁷ את התכנית הוביל ארגון ה'הגנה'.

בצד הרצון להוכיח את כמיהתו של העם היהודי לשיבת ציון הייתה בתכנית כוונה להפגין את עוצמתו של הישוב ואת יכולתו לרכז ולהפעיל כוח בסדר גודל המהווה אתגר לכוחות הצבא והמשטרה. עשרה ימים קודם לכן הוכיח הישוב נחישות בעלייה המחודשת לבירייה, למרות האיסור הבריטי, ליל ווינגייט היה אמור להיות המשלים הימי להפגנות וללחצים למען התיישבות חופשית, עלייה חופשית ומדינה עברית.¹⁸ קשה גם להתעלם מפעולתם המרשימה של 'הפורשים' בשדות התעופה הבריטיים חודש קודם לכן, הצלחה בפעולת 'ליל ווינגייט' יכולה הייתה להוות תשובה ל'ליל שדות התעופה' בתחרות הסמויה בין הארגונים.

לאורך כל אותו יום המשיכה הספינה בתנועתה צפונה, במקביל לקו החוף, מתוך כוונה לפנות מזרחה עם חשיכה. פעמיים במהלך היום נראה מטוס חג מעל הספינה ובשעה 20:40 בהיותה בטווח 30 מיל מחופי הארץ הוארה על ידי זרקור, הייתה זו המשחתת 'שברון' (H.M.S Chevron) שנשלחה לירטה.¹⁹ המשחתת הורידה סירה ובה צוות לבדיקת מסמכיה של האנייה אך 'ווינגייט' לא עצרה את תנועתה. מפקד המשחתת החליט להחזיר את הסירה ולא לבצע מעצר בים הפתוח. הוא המשיך לעקוב כצל אחרי הספינה ובמקביל הוזנקה סירת משטרה.²⁰ עם התקרבותה של הספינה לתחום המים הריבוניים הורתה 'שברון' לספינה לעצור, משלא נענתה פתחה המשחתת בירי מקלעים לאזהרה. סירת משטרה הצטרפה גם היא לתמרון ובשלב מסוים נעצרה המשחתת לפני חרטומה של אניית המעפילים

¹⁶ לקשר

¹⁷ סלוצקי – הגנה, כרך ג', עמ' 1122.

¹⁸ לחבר לכרזות ההפגנות

¹⁹ ADMI 14/223, מאת מפקד ה'שברון' אל מפקד שיטת 14, דו"ח יירוט 'קיסמט אדליה', 4.4.46.

(נמצא באת"ה).

²⁰ שם, שם.

וגרמה לה להאט.²¹ האטה זו אפשרה לצוות ההשתלטות ולשוטרים לטפס ולעלות על סיפון האנייה, האנייה נעצרה והחל תהליך בדיקה של הניירת וניסיון לתחקר את רב החובל. באותו זמן החלו עשרות מעפילים לעלות לסיפון ולגשר, אנשי צוות ההשתלטות חשו מאוימים ופתחו בירי אזהרה מנשקם האישי אך לבסוף נרגעו הרוחות, האנייה הפליגה בכוחות עצמה ובנוכחות צוות ההשתלטות הבריטי לחיפה. בבוקר ה-26 במרס, בשעה 10:25 נכנסה האנייה לנמל.²² המעפילים נשלחו למחנה המעצר בעתלית כשהימאים האיטלקיים מחופשים למעפילים, ביניהם.²³ האנייה הוחרמה משום שלא הוצגו בפני המשטרה תעודות בעלות תקפות.²⁴ תפיסה זו סיכלה את תכניתה רבת ההיקף של ארגון ה'הגנה'. האנייה לא הגיעה לחוף תל אביב ולמחרת עזבה הועדה האנגלו-אמריקאית את הארץ ויצאה ללזון.

²¹ שם, שם.

²² ניניאן – פטרול, עמ' 42.

²³ אהרוני – מטות, עמ' 55.

²⁴ ניניאן – פטרול, עמ' 42.